

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

**СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
БІЗНЕСУ, ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ
ТА ОБЛІКОВИХ СИСТЕМ**

Збірник доповідей
V Міжнародної науково-практичної конференції

(16 травня 2025 року, м. Харків, Україна)

Електронний ресурс

Харків – 2025

УДК 33+657(063)

С 91

*Реєстраційне посвідчення УкрІНТЕІ МОН України
(№ 760 від 09 грудня 2024 р.)*

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 14 від 26 травня 2025 р.)*

Редакційна колегія:

д-р. екон. наук, проф. Б. В. Самородов (головний редактор);
к.філос.н., доц. А.А. Чхеайло;
д-р. екон. наук, проф. Г. М. Азаренкова;
д-р. екон. наук, проф. А. П. Грінько;
к-т. екон. наук, доц. Н. Л. Морозова;
к-т. екон. наук, доц. Р. О. Піскунов;
к-т. пед. наук, доц. Н. І. Стяглик.

Адреса редколегії:
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4

С 91 Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку бізнесу, фінансово-кредитних та облікових систем: збірник доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (16 травня 2025 року, м. Харків, Україна) [Електронний ресурс]. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – 1 ел. опт. диск (CD-ROM). – Систем. вимоги: Процесор Pentium-класа ; ОС Windows 7/10 ; дисковод CD-ROM; Acrobat Reader 10. – 680 с.
ISBN 978-966-285-797-9

У збірнику представлені доповіді учасників V Міжнародної науково-практичної конференції на загальну тему «Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку бізнесу, фінансово-кредитних та облікових систем».

Для науковців, аспірантів і студентів вищих навчальних закладів. Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст і оформлення матеріалів несуть автори.

Усі права застережено. Посилання на матеріали обов'язкові.

УДК 33+657(063)

URI <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/23198>

ISBN 978-966-285-797-9

© Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна, 2025

*Писарчук О.В.,
к.е.н., доцент,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця*

ВПЛИВ РЕГІОНАЛЬНОЇ АСИМЕТРІЇ НА ФІНАНСОВУ АРХІТЕКТОНІКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Фінансова архітектоніка вищої освіти в Україні уособлює комплексну, багатшарову систему організації та управління фінансовими потоками, що забезпечують функціонування закладів вищої освіти (ЗВО) у контексті сучасних соціально-економічних, демографічних і безпекових реалій. Ця концепція виходить за межі традиційного розуміння фінансування як суто бюджетного асигнування, охоплюючи інтегративну сукупність механізмів, інструментів і стратегій, спрямованих на гармонізацію ресурсного забезпечення з потребами якісної підготовки фахівців, соціальної справедливості та регіонального розвитку. Фінансова архітектоніка, подібно до архітектурного каркасу [1], структурує фінансові взаємозв'язки між державним замовленням, контрактним навчанням, регіональними субвенціями та позабюджетними надходженнями, формуючи стійку основу для функціональної адаптивності системи вищої освіти.

У своїй сутності фінансова архітектоніка вищої освіти в Україні відображає складну діалектику між обмеженістю бюджетних ресурсів і завданнями формування високоякісного, конкурентоспроможного людського капіталу [2]. Вона охоплює не лише вертикальні фінансові потоки в ланцюга від державного бюджету до ЗВО, а й горизонтальні взаємодії, такі як міжрегіональна кооперація, створення освітніх кластерів і залучення локальних економічних агентів до співфінансування. У контексті нестабільності, зумовленої воєнними викликами, демографічним спадом і регіональною асиметрією, ця архітектоніка набуває особливої значущості, адже потребує гнучкості у реагуванні на зовнішні шоки, такі як зниження платоспроможності населення в регіонах, які безпосередньо наближені до лінії бойового зіткнення, нестабільність контингенту вступників, що часто обумовлено суттєвими змінами безпекової ситуації в певному регіоні країни.

Критичним елементом фінансової архітектоніки є механізми розподілу державного замовлення, які нині характеризуються розпорошеністю, адміністративною інерційністю та недостатньою прив'язкою до ринкових запитів. Це призводить до неефективного використання ресурсів, зокрема через фінансування малокомплектних груп, що обмежують якість освітнього процесу [2]. Водночас архітектоніка передбачає інтеграцію адаптивних інструментів, таких як змішане фінансування, що поєднує державні асигнування з регіональними субсидіями та приватними інвестиціями, а також цільові гранти для підтримки стратегічно важливих, але менш популярних спеціальностей [3].

Реалізація такого підходу спрямована не лише на оптимізацію бюджетних витрат, а й на забезпечення сталості освітньої системи в умовах економічної турбулентності.

Регіональні виклики, що постають перед системою фінансування вищої освіти в Україні, є багатограним феноменом, який відображає складну взаємодію економічних, демографічних, безпекових і соціальних детермінант, що диференціюють регіональні освітні ландшафти. Фінансування вищої освіти, структуроване як дуалістична модель, спирається, з одного боку, на асигнування з державного бюджету через механізм державного замовлення, а з іншого – на кошти фізичних і юридичних осіб, які оплачують контрактне навчання здобувачів освіти. Ця бінарна фінансова архітектоніка, хоча й забезпечує певну диверсифікацію ресурсів, виявляється вразливою до регіональних диспропорцій, особливо в умовах нестабільності, зумовленої воєнними викликами, економічною турбулентністю та демографічним спадом. У регіонах, віднесених до зони можливих бойових дій, ці виклики набувають особливої гостроти.

Одним із ключових регіональних викликів є зниження платоспроможності населення, що безпосередньо впливає на наповнення спеціального фонду ЗВО. На територіях, наближених до зон бойових дій, релокація бізнесу, зростання рівня безробіття та підвищені ризики настання форс-мажорних обставин суттєво обмежують економічну активність [4]. Бізнес-партнери, уникаючи інвестицій у регіони з високим рівнем невизначеності, надають перевагу стабільнішим територіям, що призводить до скорочення місцевих економічних ресурсів. Як наслідок, зниження фінансової спроможності оплачувати контрактне навчання, що загострює проблему надходжень до спеціального фонду ЗВО. Така тенденція особливо критична в умовах демографічного спаду, який скорочує контингент вступників, призводить до формування малокомплектних груп, що ускладнює забезпечення якісного освітнього процесу через обмеженість ресурсів.

Іншим суттєвим викликом стає адміністративна інерційність у розподілі державного замовлення, що відбивається на ефективності бюджетних витрат та погіршує конкурентоспроможність випускників. Це створює замкнене коло, де недостатнє фінансування гальмує розвиток освітньої інфраструктури, а низька якість освіти знижує привабливість регіону для молоді, посилюючи міграційні тенденції.

Безпекові виклики також обумовлюють певні регіональні обмеження, пов'язані з ускладненнями щодо реалізації довгострокових освітніх проєктів. У зонах можливих бойових дій ЗВО змушені адаптуватися до непередбачуваних обставин, таких як порушення логістики, пошкодження інфраструктури чи тимчасова релокація навчального процесу. Такі фактори підвищують операційні витрати, які не компенсуються чинними механізмами фінансування, що призводить до фінансової нестабільності закладів. Крім того, зниження інвестиційної привабливості таких регіонів ускладнює залучення

позабюджетних ресурсів, зокрема через партнерство з бізнесом чи міжнародні гранти, що додатково звужує фінансові можливості ЗВО.

Зниження платоспроможності населення унеможлиблює оплату контрактного навчання для багатьох здобувачів, а обмеженість бюджетних місць не дозволяє компенсувати цю прогалину. Як наслідок, зростає ризик виключення соціально вразливих груп із системи вищої освіти, що загострює проблему соціальної нерівності [4] та гальмує формування людського капіталу, необхідного для повоєнного відновлення регіонів. У цьому контексті фінансова система вищої освіти потребує диференційованих механізмів,

Регіональні виклики фінансування вищої освіти в Україні формують складний комплекс проблем, що вимагає трансформації чинної фінансової архітекτονіки, а необхідність її адаптації підкреслює потребу впровадження гнучких фінансових інструментів.

У ширшому сенсі фінансова архітектоніка вищої освіти в Україні є відображенням її адаптивного потенціалу в умовах трансформаційних викликів. Вона передбачає гармонійне поєднання прогнозування демографічних і економічних тенденцій, гнучкого управління фінансовими потоками, академічної інтеграції через спільні програми між ЗВО та моніторингу якості освіти. Така система дозволяє не лише мінімізувати втрати від неефективного фінансування, але й трансформувати вищу освіту в осередок інноваційного розвитку, здатний відповідати глобальним запитам на висококваліфіковані кадри. У підсумку, фінансова архітектоніка вищої освіти в Україні постає як багатогранна конструкція, що інтегрує економічну доцільність, соціальну орієнтованість і стратегічну далекоглядність, спрямовану на формування людського капіталу як основи сталого розвитку суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Zaika O. Evolution of the Concepts of “Financial Architecture” and “Financial Architectonics” *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics* № 7 (2024) <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-7-158-171>
2. Ponomarenko, V., & Pysarchuk, O. (2024). Peculiarities of the impact of learning losses on the formation of human capital in Ukraine under martial law. *Economics of Development*, 23(1), 38-52. <https://doi.org/10.57111/econ/1.2024.38>
3. Григораш О. В. Фінансування вищої освіти як умова інноваційного розвитку держави. *Ефективна економіка*. 2025. № 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.2.72>
4. Писарчук О.В. Вплив регіональної компоненти на обсяги державного фінансування підготовки фахівців. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2025. Випуск 23. С. 135 – 142 DOI <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.23.15>